

РЕПЕРТУАР ХОРУ ІМЕНІ ВЕРЬОВКИ: ЖАНРОВА І СТИЛЬОВА ЕВОЛЮЦІЯ

Бондаренко Андрій Ігорович

ORCID ID: 0000-0002-6856-991X

кандидат мистецтвознавства, викладач кафедри музичного мистецтва
Київський національний університет культури і мистецтв, Україна

Вступ. Вивчення репертуару провідних національних колективів в історичній ретроспективі дозволяють відслідкувати процеси розвитку мистецької культури у найбільш практичному розрізі – виконавської традиції. Народні хори, найбільш відомим з яких є Національний заслужений академічний український народний хор України імені Григорія Верьовки (надалі скорочено – Хор ім. Верьовки), являють собою специфічну проблему для дослідників – з одного боку такі колективи покликані зберегти народну традицію [7], з іншого – опиняються осторонь процесів стрімких нововведень у світовій музичній культурі, через що і зазнають критики.

Безпосередньо репертуар Хору ім. Верьовки досліджувала Г. Павлюченко, проте лише у ранній період – за часів керування колективом Г. Верьовки. Дослідниця відзначила «спирання на традиції народного гуртового співу та носіїв цієї традиції, відчуття імпровізаційної природи українського народного мелосу, культивування багатоголосного розспіву, збагачення хорового співу стильовими засобами музичної театралізації, сценографії, усвідомлення хору, як художньої цілісності» [6]. Натомість спроби статистичного аналізу репертуару Хору імені Верьовки за більш широкий часовий проміжок – від його створення і до настання катаклізмів 2020-х років ми здійснюємо вперше. Мета такого аналізу – охарактеризувати жанрово-стилістичну нішу колективу.

Джерельна база і методологія. У Хорі ім. Верьовки дбайливо ведеться робота із каталогізації всього репертуару, що виконувався колективом, завдяки чому маємо базу даних із більш ніж 1300 творів із зазначенням назви твору, авторів та року надходження до репертуару. Обробка цих баз даних дозволила отримати результати, наведені нижче.

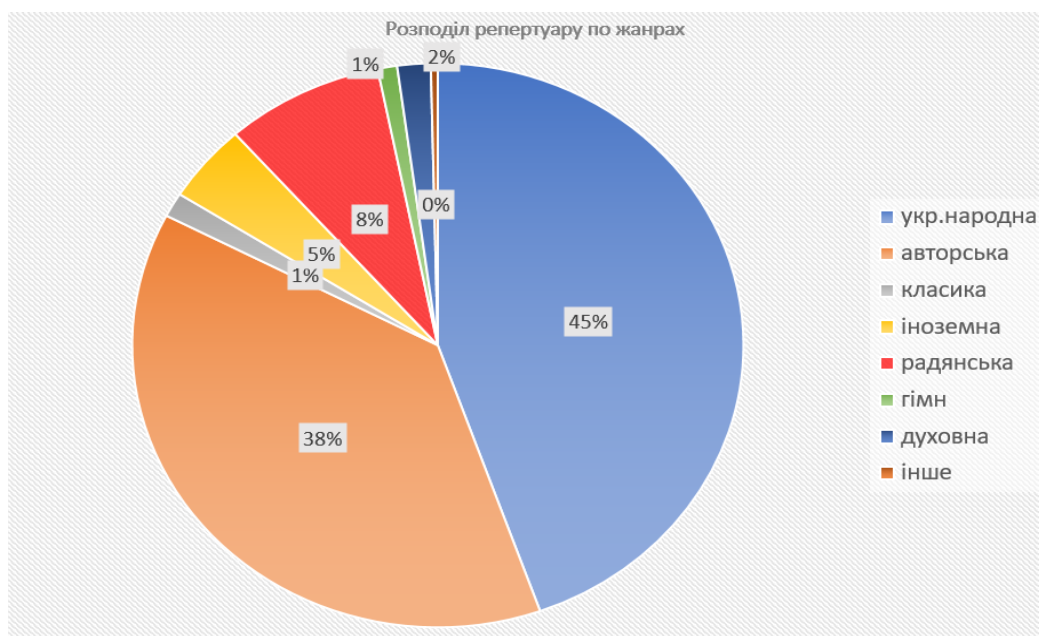
Результати дослідження. За період з 1943 по 2020 в репертуарі Хору ім. Верьовки представлено 1362 композиції. Розподіл за роком включення виявляє три періоди – більш інтенсивної роботи в 1946-1978 роках, менш інтенсивної – в 1982-2010, і нарощення інтенсивності в 2012-2018 роках (Діагр. 1).

Діагр. 1 Поповнення репертуару Хору ім. Верьовки

Розподіл за жанрами свідчить про паритет між народною (до 700 обробок пісень і танців) та авторською музикою (діагр. Діагр. 2 Розподіл репертуару Хору ім. Верьовки по жанрах), цей паритет дотримувався впродовж усієї історії існування колективу. Близько 90% репертуару – це українські пісні або авторські композиції на українські тексти, близько 10% - пісні інших народів світу або пісні, написані на іншомовні тексти. Це співвідношення також дотримувалось впродовж більшої частини історії колективу.

114 композицій мають радянську тематику (про В.І. Леніна, Комуністичну партію, прославлення радянських солдат, партизан, колгоспників, шахтарів тощо), причому автором музики багатьох із них був сам Г.Верьовка. Останньою з пісень радянської тематики є «Іллічова правда» (муз. Філіпенка), узятая до репертуару в 1987 році. Найбільшої ваги частка радянських пісень в репертуарі Хору ім. Верьовки досягла на початку 1950-х років – до 18%, проте на кінець радянської епохи зменшилася до 11%, що, на нашу думку, відображає загальну динаміку ідеологічного тиску системи.

Діагр. 2 Розподіл репертуару Хору ім. Верьовки по жанрах

Менш типовими для репертуару Хору ім. Верьовки є пісні інших народів світу (61 композиція), духовна музика (24), твори західно-європейських авторів XVIII-XIX століть (19) і державні гімни різних країн (14). Остання категорія вказує на те, що колектив щонайменше з 1947 року регулярно брав участь в офіційних церемоніях та урочистостях.

За рамками статистичного аналізу лишається питання стильового розмаїття репертуару Хору ім. Верьовки, тож висловимо наші спостереження побіжно. Серед дослідників існує думка про те, що народні хори «можуть відповідати запитам сучасної слухацької аудиторії, для якої притаманна своєрідна універсальність смаків, яка полягає у поєднанні різних стильових напрямків» [3, с.231]. На практиці ж, це не зовсім так. З одного боку сучасна аудиторія доволі строката у смаках, з іншого – репертуари народних хорів мають свої стильові обмеження.

Так, українська музика XX століття, розвиваючись в умовах жорсткого ідеологічного пресингу, виявляє дві основні стильові парадигми – модерну і традиціоналістичну. Перша парадигма обумовила новаторську за гармонічними і

метро-ритмічними засобами творчість Б. Лятошинського та, пізніше, його учнів: Є. Станковича, Л. Грабовського, В. Сильвестрова, які, на жаль, нерідко через свій новаторський підхід зазнавали звинувачень і цькувань. Звернення до таких творів Хору ім. Верьовки поодинокі – це участь у постановці фольк-опери Є. Станковича «Коли цвіте папороть» (заборонена постановка у 1978 та її відновлення у 2011 році) і композиція «Сонячний струм» Л. Дичко (включена до репертуару 2014 року, виконується вкрай рідко). Друга парадигма обумовила стилістичне поле як академічної, так і естрадної музики, що характеризується певними обмеженнями у гармонічних та метро-ритмічних засобах. Саме до цього поля потрапляє основна частина репертуару Хору ім. Верьовки.

Що стосується української музики ХХІ століття, то завдяки падінню радянського режиму її стилістичне розмаїття значно розширилось. Зокрема естрадна музика розгалужується на три основні складові: рок-, джаз- та поп-музика [1, с.10], кожна з яких, в свою чергу, представлена розмаїттям напрямів і течій [2]. Проте, жодна з цих складових поки що не знайшла свого місця в репертуарі Хору ім. Верьовки (за винятком окремих інструментальних композицій Т. Старенкова, близьких до рок-музики, які з'явилися в репертуарі колективу в 2021-22 роках).

Нарешті, значна кількість творів комуністичної тематики у минулому дала підставу критикам говорити про «красиву ностальгійну картинку з некрасивим ідеологічним підґрунтям» [3]. Хоча функцію прославлення тогочасного керівництва виконували й інші хорові колективи (зокрема, влучну оцінку цієї тенденції знаходимо у спогадах М. Кречка [4]), прикорм, однак, лишається випадок обслуговування інтересів окремих політичних сил в 2019 році, коли Хор ім. Верьовки виступив із номером «Горіла хата палала» з метою цькування одного з колишніх державних чиновників.

Висновки. Хор ім. Верьовки знайшов власну стилістичну нішу, що спирається на традиціоналістичний підхід до народної творчості. До 1990-х років ця ніша була фактично єдиною можливістю популяризувати українську пісню, уникаючи репресивних заходів з боку радянського керівництва. Репертуар колективу включає в рівній мірі обробки народних пісень та авторські композиції, частка питомо української музики складає близько 90%. В останні десятиліття, з урізноманітненням музичних напрямів, актуалізується питання оновлення репертуару колективу із залученням сучасних підходів до аранжувань народнопісенного матеріалу.

Список використаних джерел:

1. Барановська М. С. Естрадно-вокальна музика в Україні кінця ХХ ст.: тенденції розвитку. *Вісник КНУКіМ. Серія: Мистецтвознавство*. 2013. № 28. С. 5-11.
2. Бондаренко А. До проблеми термінології у класифікації популярної музики за жанрами, стилями та напрямками. *Мистецтвознавчі записки: зб. наук. статей*. 2011. Вип. 19. С. 70-77.
3. Шевченко В., Ноздріна О., Павлюкова Г. Стилєві модифікації репертуару народних хорів. *Молодий вчений*. 2017. № 9. С. 229-232.
4. Кречко Н. М. Хорова культура України 60-80-х рр. ХХ ст. Репертуар. Концертна діяльність. Вплив на сучасність. *Література та культура Полісся. Серія : Історичні науки*. 2015. Вип. 79. С. 274-280.
5. Морозова Л. «Горіла хата» хору Верьовки: відлуння сталінської епохи. *LB.UA*. URL:https://lb.ua/culture/2019/10/21/440276_gorila_hata_horu_verovki.html
6. Павлюченко П. Г. Особливості репертуару українського народного хору під керівництвом Григорія Верьовки. *Молодий вчений*. 2018. № 2(2). С. 547-549.
7. Скопцова. О.М. Становлення та особливості розвитку народного хорового виконавства в Україні (кінець ХІХ-ХХ століття) : монографія. Київ : Ліра-К, 2017. 180 с.